

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Izabela Barbara Krasieńska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

Magister Bibliotekoznawstwa i informacji naukowo-technicznej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach, dyplom z dn. 26 czerwca 1996 r. Tytuł pracy magisterskiej: *Ćmielów jako ośrodek rzemiosła garncarskiego. Historia i dzień dzisiejszy*. Promotor: dr hab. Mirosława Papierzyńska-Turek.

Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Akademia Świętokrzyska w Kielcach, dyplom z dn. 20 lutego 2003 r. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Życie kulturalne w miastach i miasteczkach guberni radomskiej w latach 1864-1914*. Promotor: prof. dr hab. Wiesław Caban.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

1 czerwca 1999-30 września 2007 – Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach (od 2000 r. Biblioteka Główna Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach),
od 1 października 2007 – Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach (obecnie Instytut Dziennikarstwa i Informacji, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) – adiunkt.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311):

a). Tytuł osiągnięcia naukowego

Polskojęzyczne czasopisma abstynenckie w latach 1843-1914.

b). Autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy

Izabela Krasieńska, *Polskojęzyczne czasopisma abstynenckie w latach 1843-1914*, Kraków: Wydawnictwo „Libron” Filip Lohner, 2018, ss. 549. Recenzent: dr hab. Ewa Danowska.

c). Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Zaprezentowana monografia stanowi efekt systematycznie realizowanych od 2012 r. badań nad polskojęzycznymi periodykami abstynenckimi sprzed I wojny światowej, które do tej pory nie cieszyły się zainteresowaniem historyków, historyków medycyny czy historyków prasy. Ukazuje genezę i rozwój tych czasopism pod względem formalno-wydawniczym, uwzględnia ich zawartość treściową.

W okresie zaborów na ziemiach polskich oraz wśród polskich emigrantów za granicą ukazywało się co najmniej 25 czasopism, które w swoich tytułach czy podtytułach sygnalizowały związki z abstynencją. Były to pisma zarówno *stricte* abstynenckie, ale także i takie, w których abstynencja stanowiła dopełnienie treści poświęconych wychowaniu patriotycznemu. W polu moich zainteresowań badawczych znalazły się więc czasopisma abstynenckie ukazujące się w latach 1843-1914, publikowane w języku polskim na ziemiach polskich będących w posiadaniu trzech zaborców oraz za granicą (Niemcy i Stany Zjednoczone).

Pod pojęciem abstynencji, w myśl definicji zawartych z pochodzących z XIX i początków XX w. wydawnictw encyklopedycznych, rozumieć należy: dobrowolne, zupełne lub czasowe wstrzymywanie się (powściągliwość) od pewnych pokarmów oraz napojów, które razem z tytoniem nazywano nałogami. Termin abstynencja odnosił się także do „poskromienia lub stłumienia lubieżności” oraz powstrzymywania się od gier hazardowych. Nie zwracano jeszcze wówczas uwagi na narkomanię, którą prasa abstynencka zaczęła na dobre interesować się dopiero w okresie dwudziestolecia międzywojennego. W swoich badaniach zajęłam się więc abstynencją od: alkoholu, tytoniu, pokarmów mięsnych, gier hazardowych i rozpusty płciowej.

Ramy chronologiczne podjętych badań wynikają z faktu ukazania się w 1843 r. pierwszego czasopisma o takim profilu. Natomiast cezura końcowa podyktowana została wybuchem I wojny światowej.

Prasa abstynencka traktowana holistycznie nie doczekała się dotychczas wnikliwego opracowania. Obecny stan badań nie jest dostatecznie zaawansowany. Tylko pojedynczym tytułom poświęcili swoje opracowania (często drobne szkice), jedynie Jerzy Franke, wydając w 2013 r. książkę „Czystość” (1905-1909) Augustyna Wróblewskiego albo iluzja etycznej krucjaty¹ oraz Piotr Gołdyn, omawiając kwestie dotyczące wychowania na łamach

¹ J. Franke, „Czystość” (1905-1909) Augustyna Wróblewskiego albo iluzja etycznej krucjaty, Warszawa 2013.

czasopisma „Czystość”, publikując tym samym w 2010 r. artykuł pt.: *Troska o wychowanie moralne w czasopiśmie „Czystość” 1905-1910*². Opracowań doczekały się również czasopismo „Iskra” krakowska – Marta Polańska, *Stanisław Pigoń – redaktor i wydawca krakowskiej „Iskry” (1910-1914)*³ oraz czasopismo „Iskra” gliwicka – Krystyna Heska-Kwaśniewicz, „Iskra”. *Kartka z dziejów narodowego odrodzenia Śląska (1903)*⁴. Z kolei Henryka Kramarz i Marta Polańska swoje artykuły poświęciły czasopismu „Eleusis”. Henryka Kramarz, „Eleusis”. *Czasopismo „Elsów” (1903-1911) a poszukiwanie wartości w dobie Młodej Polski*⁵; Marta Polańska, *Związek Eleusis i jego czasopismo*⁶. Natomiast Wiesław Theiss zainteresował się działalnością ks. Henryka Antoniego Szumana i redagowanym przez niego miesięcznikiem „Nasz Przewodnik”, stanowiącym organ prasowy dziecięcych bractw wstrzemięźliwości. Dał temu wyraz w książce *Troska i nadzieja. Działalność społeczno-wychowawcza ks. Henryka Szumana na Pomorzu w latach 1908-1939* oraz w tekście *Ks. Henryk Szuman – redaktor „Naszego Przewodnika” (1913-1919)*⁷.

Termin prasa abstynencka pochodzący z przełomu XIX i XX w. występował w badanych czasopismach. Podjęte przeze mnie przyczynkarskie publikacje na temat periodyków poruszających zagadnienia walki z nałogami zaowocowały ponownym jego pojawieniem się we współczesnej literaturze naukowej, np. *Polska prasa abstynencka z lat 1905-1914 źródłem informacji na temat wychowania do życia w trzeźwości wśród dzieci i młodzieży* (Łódź 2010). Dzięki w/w artykułowi termin prasa abstynencka zagościł już na stałe w naukowym obiegu. Przykładem tego jest tekst Jakuba Józefiaka zatytułowany *Problem alkoholizmu u nieletnich na łamach prasy abstynenckiej na początku XX wieku* (2014)⁸.

Struktura rozprawy habilitacyjnej pt. *Polskojęzyczne czasopisma abstynenckie w latach 1843-1914* obejmuje cztery rozdziały. W rozdziale pierwszym zatytułowanym

² P. Goldyn, *Troska o wychowanie moralne w czasopiśmie „Czystość” 1905-1910*, w: *Czasopiśmiennictwo XIX i początków XX wieku jako źródło do historii edukacji*, pod red. I. Michalskiej i G. Michalskiego, Łódź 2010, s. 137-145.

³ M. Polańska, *Stanisław Pigoń – redaktor i wydawca krakowskiej „Iskry” (1910-1914)*, w: *Literatura i jej konteksty. Prace ofiarowane Profesorowi Czesławowi Klakowi*, pod red. J. Rusin, K. Maciąga, Rzeszów 2005, s. 339-345.

⁴ K. Heska-Kwaśniewicz, „Iskra”. *Kartka z dziejów narodowego odrodzenia Śląska (1903)*, w: *Śląskie miscellanea. Literatura – folklor. Zbiór studiów*, pod red. D. Simonides i J. Zaremby, Wrocław 1980, s. 55-73.

⁵ H. Kramarz, „Eleusis”. *Czasopismo „Elsów” (1903-1911) a poszukiwanie wartości w dobie Młodej Polski*, w: *Bibliologia, literatura, kultura. Księga pamiątkowa ofiarowana profesor Wacławie Szelińskiej*, pod red. M. Konopki, M. Zięby, Kraków 1999, s. 213-223.

⁶ M. Polańska, *Związek Eleusis i jego czasopismo*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2000, z. 1, s. 49-60.

⁷ W. Theiss, *Troska i nadzieja. Działalność społeczno-wychowawcza ks. Henryka Szumana na Pomorzu w latach 1908-1939*, Toruń 2012; tenże, *Ks. Henryk Szuman – redaktor „Naszego Przewodnika” (1913-1919)*, w: *Myslenie i działanie pedagoga. Opracowanie dedykowane prof. zw. dr. hab. Zdzisławowi Kosyrzowi z okazji 50-lecia pracy naukowej*, red. M. Konopczyński, J. Kunikowski, S. Tomiuk, Warszawa 2009, s. 73-86.

⁸ J. Józefiak, *Problem alkoholizmu u nieletnich na łamach prasy abstynenckiej na początku XX wieku*, „Vade Nobiscum” 2014, vol. 11, s. 81-86, http://sknh.uni.lodz.pl/vade/vade_nobiscum_11.pdf (dostęp: 31.03.2017).

Powstanie polskojęzycznych czasopism abstynenckich i ich rozwój, zawarty został w porządku chronologicznym, przegląd 25 tytułów prasowych odnoszących się do prezentowanego zagadnienia. Omówieni zostali m.in.: wydawcy, redaktorzy i współpracownicy poszczególnych pism, ich szata graficzna, objętość, nakład, cena, kolportaż, zasięg, drukarnia, adresat, zawartość treściowa.

W rozdziale drugim *Ruch abstynencki na łamach omawianych tytułów*, zaprezentowałam genezę ruchu abstynenckiego na świecie oraz na ziemiach polskich zabranych przez zaborców, jak również wśród Polonii za granicą. Omówiłam organizacje abstynenckie z podziałem na kościelne i świeckie, uwzględniłam także regulacje prawne odnoszące się do produkcji, handlu i konsumpcji alkoholu oraz nikotyny czy warunków legalnego funkcjonowania prostytucji (np. konieczność rejestracji, wykonywania badań lekarskich, działalność domów publicznych) i inne. Przedstawiłam też dokonania wybranych popularyzatorów ruchu abstynenckiego.

Rozdział trzeci o tytule *Formy przewycięzania nałogów z perspektywy czasopism abstynenckich*, poświęcony został placówkom leczenia abstynenckiego i lokalom abstynenckim. Omówiłam też formy walki z nałogami, takie jak: misje, abstynenckie kongresy, zjazdy, rozrywki (biblioteki, wieczorki rozrywkowe i rocznicowe, teatr, muzyka, sport, wycieczki), wystawy, kursy, konkursy, wiece, odezwy, odczyty. Zaprezentowałam ponadto przestrogi i cenne abstynenckie porady jakie znaleźć mógł czytelnik tych pism.

W ostatnim, a zarazem czwartym rozdziale, pt. *Abstynencka literatura, prasa i muzyka na łamach omawianych czasopism*, przedstawiłam wybrane publikacje naukowe i popularnonaukowe, których dłuższe, bądź krótsze omówienia czy recenzje znalazły się na łamach analizowanych tytułów. Zaprezentowałam również zagraniczne abstynenckie periodyki, o których donoszono czytelnikom na szpaltach polskojęzycznej prasy abstynenckiej, powieści, nowele i opowiadania twórców polskich i światowych, utwory liryczne i dramatyczne. Na łamach pism abstynenckich nie zabrakło też pewnych gatunków muzycznych (pieśni, piosenek, ludowych przyśpiewek, hymnów), do których obok słów dołączano niejednokrotnie zapis nutowy.

Przy pisaniu pracy wykorzystałam metody badawcze charakterystyczne dla nauk historycznych (chronologiczna, problemowa, historyczno-krytyczna źródeł, techniki statystycznej) oraz dla nauk prasoznawczych (analiza zawartości prasy, zarówno ilościowa, jak i jakościowa). Dla uzyskania pełniejszego obrazu omawianej problematyki wykonałam kilkanaście zestawień statystycznych informujących o procentowej liczbie artykułów, jakie ukazały się na szpaltach 16 dłużej wychodzących periodyków poświęconych poszczególnym

tematom. Były to: ruch abstynencki na ziemiach polskich, za granicą, ustawodawstwo, profilaktyka (opisane w rozdziale III formy przewycięzania nałogów), literatura abstynencka (w tym również zaprezentowane w abstynenckich periodykach formy muzyczne), osoby zasłużone dla ruchu abstynenckiego, reklama towarów i usług oraz inne nieabstynenckie treści.

Adresatami omawianych czasopism byli w przeważającej mierze członkowie poszczególnych towarzystw (organizacji) abstynenckich, których dany tytuł był organem prasowym oraz członkowie innych tego typu towarzystw. Wyjątek stanowiły „Wiadomości z Ruchu Wstrzemięźliwości”, które zawierały krótkie wzmianki, dotyczące kwestii alkoholizmu i rozsyłane były raz na miesiąc do przeszło 200 polskich periodyków, na łamach których promowano zagadnienia wstrzemięźliwości w formie przedruków. Pisma te adresowane były zarówno do osób dorosłych, jak i dzieci („Nasz Przewodnik”) oraz młodzieży („Młodzież”, „Świt. Pismo Polskiej Młodzieży Abstynenckiej” i „Hasła Filareckie”). Redaktorami abstynenckich czasopism byli głównie duchowni, nauczyciele czy osoby zawodowo związane z medycyną (lekarze, farmaceuci). Zarówno redaktorzy, jak i współpracownicy abstynenckich periodyków, nie otrzymywali z tego tytułu wynagrodzenia.

Łącznie przebadalam metodą autopsji 25 tytułów prasowych (wraz z dodatkami). Pierwszy z nich ukazał się w 1843 r., a było nim „Pismo Centralne dla Sprawy Wstrzemięźliwości w Wielkim Księstwie Poznańskim”.

Wśród 25 tytułów przeważały miesięczniki w liczbie 18⁹; kwartalniki – 2¹⁰; dwutygodniki – 2¹¹; tygodnik – 1¹² oraz dwa tytuły wychodzące nieregularnie¹³. Niektóre z czasopism nie wychodziły regularnie, pomimo iż tytuł czy podtytuł sugerował ukazywanie się danego pisma, np. z częstotliwością miesięczną. Przykładem jest chociażby ukazująca się w latach 1906-1907 – 1910-1912 „Młodzież”. Można również zaobserwować zmiany częstotliwości ukazywania się innych tytułów. Przykładowo, „Wstrzemięźliwość” dodatek do

⁹ „Pismo Centralne dla Sprawy Wstrzemięźliwości w Wielkim Księstwie Poznańskim”. Od 1844 r. „Zwiastun Wstrzemięźliwości w Wielkim Księstwie Poznańskim”; „Wszechbrat Bracki”; „Pobudka do Szerzenia Wstrzemięźliwości”; „Wstrzemięźliwość”; „Miesięcznik dla Popierania Ruchu Wstrzemięźliwości” od 1911 r. „Świt. Miesięcznik dla Popierania Ruchu Wstrzemięźliwości”; „Przyszłość”; „Przyszłość dla Ludu”; „Przyszłość Ludu”; „Życie bez Tytoniu”; „Wyzwolenie”; „Przyjaciół Trzeźwości”; „Świt. Pismo Polskiej Młodzieży Abstynenckiej”; „Zdrowe Życie”; „Wiadomości z Ruchu Wstrzemięźliwości”; krakowska „Iskra”; „Abstynent”; „Jarskie Życie”; „Nasz Przewodnik”.

¹⁰ „Życie bez tytoniu jak największej liczby rodaków jest naszym celem”; „Walka z Alkoholizmem”.

¹¹ „Czystość”; „Hasła Filareckie”.

¹² Początkowo gliwicka „Iskra”, która od numeru 10 z 1903 r. była miesięcznikiem.

¹³ „Eleusis”; „Młodzież”.

„Posłańca Niedzielnego dla Diecezji Wrocławskiej” do 1907 r. ukazywał się z częstotliwością miesięczną, a później wychodził jako dwumiesięcznik.

Spośród 25 tytułów, 10 ukazało się w zaborze pruskim, dziewięć w zaborze austriackim i jeden w zaborze rosyjskim. Trzy tytuły spośród prezentowanych czasopism wychodziły początkowo (do 1906 r.) w Galicji, a od 1907 r. wydawane były w Królestwie Polskim (Warszawa), z uwagi na zmianę miejsca pobytu ich redaktora – Augustyna Wróblewskiego. Warto wspomnieć, iż dwa tytuły spośród badanych czasopism ukazywały się poza granicami ziem polskich i stanowiły przedsięwzięcie Polonii niemieckiej i amerykańskiej. Ukazywały się one w Berlinie – „Jarskie Życie” oraz w Chicago i Filadelfii – „Abstynent”.

Wśród omawianych periodyków najdłużej, bo 18 lat, ukazywała się we Wrocławiu „Wstrzemięźliwość” – dodatek do „Posłańca Niedzielnego dla Diecezji Wrocławskiej”, którego redaktorem był jezuicki duchowny Augustyn Arndt. Drugim pismem ukazującym się dłużej był wychodzący w ciągu 11 lat „Miesięcznik dla Popierania Ruchu Wstrzemięźliwości”. Od roku 1911 aż do 1939 ukazywał się on pod tytułem „Świt. Miesięcznik dla Popierania Ruchu Wstrzemięźliwości”. Jego długoletnim redaktorem był ks. Kazimierz Niesiołowski. Pismem ukazującym się przez dłuższy czas, bo 10 lat, był miesięcznik: „Przyszłość” (Kraków – Warszawa 1905-1914). O rok krócej, bo przez dziewięć lat ukazywała się: „Przyszłość Ludu” (Lwów – Stanisławów 1906-1914) oraz „Wyzwolenie” (Kraków – Lwów 1906-1914). Przez osiem lat wychodził „Przyjaciel Trzeźwości” ukazujący się początkowo w Bytomiu (1907-1909), od stycznia 1910 do listopada 1911 r. w Poznaniu, a wreszcie w Głuszynie (do 1914 r.) oraz „Nasz Przewodnik” Poznań (1913-1920). Pismo to obok ukazującego się do 1915 r. „Abstynenta”, „Wstrzemięźliwości” (1917), „Walki z Alkoholizmem” (1935), „Świt. Miesięcznika dla Popierania Ruchu Wstrzemięźliwości” (1939) i „Przyjaciela Trzeźwości” (1939) wykracza poza ramy chronologiczne podjętych w książce badań.

Najkrócej, bo tylko przez okres około roku ukazywały się: „Wszechbrat Bracki” (Toruń październik 1860 – marzec 1861); gliwicka „Iskra” (kwiecień – listopad 1903), „Przyszłość dla Ludu” (Kraków – Lwów kwiecień – grudzień 1905), „Zdrowe Życie” (Warszawa czerwiec – październik 1909), „Hasła Filareckie” (Lwów styczeń – maj 1911) i wychodzące w Berlinie „Jarskie Życie” (styczeń – grudzień 1912).

Spośród omawianych tytułów 21 to samodzielne pisma, natomiast cztery tytuły stanowiły samoistne wydawniczo dodatki do innych czasopism, np.: „Wstrzemięźliwość” – dodatek do „Posłańca Niedzielnego dla Diecezji Wrocławskiej”, „Przyszłość dla Ludu” i

„Życie bez Tytoniu” – dodatki do „Przyszłości” oraz „Życie bez tytoniu jak największej liczby rodaków jest naszym celem” – początkowo był to najprawdopodobniej samodzielny tytuł (1910), a w 1911 r. dodatek do „Haseł Filareckich”. Przez okres dwóch miesięcy w 1896 r. dodatkiem do „Przyjaciela Rodzinnego. Ilustrowanego tygodnika dla ludu, poświęconego nauce, rozrywce i zabawie” (1894-1896) była też „Pobudka do Szerzenia Wstrzemięźliwości”. Natomiast „Czystość” stanowiła od 20 czerwca do 15 września 1905 r. dodatek do „Nowego Słowa. Dwutygodnika społeczno-literackiego poświęconego interesom kobiet” (1902-1907).

Przeciętny nakład charakteryzowanych pism oscylował w granicach 1000 egzemplarzy. Większy miał np. „Przyjaciel Trzeźwości” (ok. 5000 egz.). Zdarzało się jednak, iż nakład dochodził nawet do 10 000 – 15 000 egz., a dotyczyło to „Naszego Przewodnika”. Ciekawie przedstawia się też sprawa nakładu pierwszego czasopisma uważanego za abstynenckie, czyli „Pisma Centralnego dla Sprawy Wstrzemięźliwości w Wielkim Księstwie Poznańskim”, które w 1844 r. zmieniło tytuł na „Zwiastun Wstrzemięźliwości w Wielkim Księstwie Poznańskim”. Miesięcznik ten ukazywał się równocześnie w języku polskim i niemieckim, lecz polskie wydanie stanowiło przynajmniej przed zmianą tytułu jedynie nieudolne tłumaczenie niemieckiego tekstu. Nakład wydania niemieckiego wynosił 3000, a polskiego przedruku tylko 1000 egzemplarzy.

Omawiane pisma pełniły funkcję edukacyjną, instruktażową, a nawet rozrywkową, np. adresowany do dzieci „Nasz Przewodnik”. Treści poruszane na ich łamach były analogiczne. Punkt ciężkości skierowany był na profilaktykę i prezentację miejscowych oraz zagranicznych towarzystw abstynenckich. Zamieszczano też anonse i ogłoszenia, z których dochód był przeznaczony na druk i kolportaż tych periodyków.

Uważam, że podjęta przeze mnie w publikacji zatytułowanej *Polskojęzyczne czasopisma abstynenckie w latach 1843-1914* tematyka badawcza jest warta uwzględnienia w dyskursie naukowym, a przede wszystkim oryginalna i różnorodna. Stanowić może ponadto podstawę do przyszłych badań w zakresie szeroko rozumianych czasopism abstynenckich ukazujących się chociażby w okresie międzywojennym, tym bardziej, że pisma te są również zapomniane albo bardzo słabo rozpoznane.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Przed obroną doktoratu opublikowałam 6 tekstów. Natomiast po uzyskaniu stopnia naukowego doktora mój dorobek obejmuje łącznie 60 pozycji bibliograficznych (w tym 15 współautorskich). Wśród nich 5 monografii (w tym publikacje zwarte: doktorska i

habilitacyjna). Jestem autorką artykułów opublikowanych w następujących punktowanych czasopismach naukowych: „Alkoholizm i Narkomania”, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, „Folia Historica Cracoviensia”, „Forum Bibliotek Medycznych”, „Medycyna Nowożytna. Studia nad Kulturą Medyczną”, „Poznańskie Zeszyty Humanistyczne”, „Przegląd Biblioteczny”, „Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy”, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, „Studia Historyczne”, „Szkice Humanistyczne”, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, „Wychowanie w Rodzinie”. Publikowałam też na łamach recenzowanych czasopism krajowych i zagranicznych innych niż wymienione w wykazie czasopism punktowanych MNiSW w części A, B lub C: „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, „Human Studies. Series of Pedagogy = Людинознавчі студії. Серія: Педагогіка”, „Rocznik Świętokrzyski. Seria A – Nauki Humanistyczne”, „Studia Kieleckie. Seria Bibliologiczno-Prasoznawcza”, „Studia Sandomierskie” oraz „Zeszyty Wiejskie”. Na liście czasopism punktowanych (w części B) znajduje się obecnie 3 z wymienionych wyżej tytułów.

W tych czasopismach opublikowałam 25 artykułów, a ponadto 4 sprawozdania i 2 artykuły recenzyjne. 24 teksty (w tym 1 złożony do druku), stanowią rozdziały w monografiach, wydanych w różnych ośrodkach naukowych w Polsce: Warszawa, Kraków, Łódź, Gdańsk, Lublin, Rzeszów, Bydgoszcz, Olsztyn, Kielce oraz na Ukrainie – Krzemieniec. Ponadto byłam współredaktorem tomu *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą II* (Kielce 2011). Publikacje mojego autorstwa obejmują kilka obszarów tematycznych.

Pierwszym są szeroko rozumiane **zagadnienia związane z prasą abstynencką lat 1843-1914** (12 artykułów). Większość z nich (9) dotyczy **pism, w których dominują kwestie przeciwalkoholowe**: *Abstinence press in Wielkopolska: „Central Paper on Temperance in the Grand Duchy of Poznań” (1843-1845)*; *Problematyka walki z alkoholizmem na łamach miesięczników abstynenckich „Przyszłość” i „Wyzwolenie” (1905-1914)*; *Polska prasa abstynencka z lat 1905-1914 źródłem informacji na temat wychowania do życia w trzeźwości wśród dzieci i młodzieży*; *Działalność wydawnicza Związku Księży Abstynentów (1903-1914)*; *Działalność naukowa i publicystyczno-redakcyjna ks. Augustyna Arndta na rzecz wstrzeźliwości od alkoholu (1890-1917)*; *Działalność redakcyjno-wydawnicza ks. Henryka Antoniego Szumana na rzecz najmłodszych odbiorców. Na przykładzie „Naszego Przewodnika” (1913-1919)*; *„Przez abstynencję do poprawy obyczajów i niepodległości”*. *Działalność Związku Nadziei – organizacji galicyjskiej młodzieży abstynenckiej w świetle pisma „Młodzież” (1906-1907 – 1910-1912)*; *Choroby a nadużywanie alkoholu w opiniach*

zagranicznych i polskich lekarzy (z perspektywy polskojęzycznych periodyków abstynenckich z początku XX w.); *Fighting alcoholism among railway workers in the light of early 20th Century Polish-language temperance publications*. **Problematyka pisma adresowanego do wegetarianów** została przeze mnie poruszona w tekście *Wegetarianizm na łamach „Jarskiego Życia” – miesięcznika etycznego dla reformy społecznej (1912)*, natomiast do **przeciwników palenia tytoniu** w artykule *Nikotynizm i próby przewycięzania nalogu w świetle prasy tematycznej z początku XX w.* Należy w tym miejscu wspomnieć też o artykule poświęconym kolejnemu **nałogowi, jakim był hazard**: *Hazard i formy zapobiegania uzależnieniu na przełomie XIX i XX w. (z perspektywy wydawnictw periodycznych)*. Jeden z artykułów dotyczy natomiast **abstynenckich periodyków z okresu dwudziestolecia międzywojennego**, które poprzez zamieszczane na swych łamach treści, przyczyniały się m.in. do propagowania wśród najmłodszych wstrzemięźliwości od alkoholu: *Prasa abstynencka w Polsce (1918-1939) źródłem informacji na temat wychowania do życia w trzeźwości wśród dzieci i młodzieży* [współautor].

W tym nurcie badawczym pozostają też publikacje dotyczące **zagadnień abstynencji – głównie od alkoholu**. W dociekania te wpisuje się cykl artykułów poświęconych **towarzystwom i organizacjom zwalczającym nałogi**: *Towarzystwa trzeźwości w Królestwie Polskim na przełomie XIX i XX wieku*; *Towarzystwa trzeźwości w Królestwie Polskim. Inicjatywy społeczne i rządowe* [współautor]; *Towarzystwo Szkoły Ludowej i jego działalność na rzecz abstynencji w Galicji w latach 1904-1914* [współautor]; *Z dziejów wiejskich towarzystw trzeźwości na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX w.* [współautor]; „Przez abstynencję kapłanów do wstrzemięźliwości ludu”. *Związek Księży Abstynentów (1902-1914)*; „Łatwiej zapobiec chorobie, niż ją wyleczyć”. *Bractwa Dzieciątka Jezus i Związki Anioła Stróża – dziecięce kółka abstynenckie na ziemiach polskich w latach 1912-1914*; *Działalność Związku Nauczycieli Abstynentów w latach 1924-1939 oraz Abstynencka Liga Kolejowców w latach 1929-1939* [współautor]. **Inicjatywom i formom przeciwdziałaniu nałogom** poświęciłam następujące teksty: *Kongresy przeciwalkoholowe w Galicji w latach 1904-1912*; *Placówki leczenia alkoholowego na ziemiach polskich do 1914 r.*; *Biblioteki gospód chrześcijańskich w Królestwie Polskim w latach 1879-1883*; *Ruch abstynencki w Wielkopolsce w latach 1840-1902*; *Inicjatywy trzeźwościowe w Krakowie w latach 1839-1846*; *Z problematyki walki z alkoholizmem wśród młodzieży galicyjskiej w początkach XX w.* Trzy artykuły omawiają **dokonania wybitnych polskich działaczy abstynenckich**: *Udział Zofii Daszyńskiej-Golińskiej w walce z alkoholizmem (1901-1914)*; *Paweł Gantkowski jako działacz trzeźwościowy (1905-1938)*; *Abstinence in the educational activity and ideas of*

Father Mieczysław Kuznowicz (1874-1945). Bazą źródłową artykułów z tych obszarów badawczych stanowi obok opracowań, źródeł drukowanych i w mniejszym stopniu materiałów archiwalnych, przede wszystkim prasa abstynencka omówiona powyżej.

Kolejny obszar podejmowanych przeze mnie badań dotyczy **kontynuacji problematyki obecnej w pracy doktorskiej**: *Życie kulturalne w miastach i miasteczkach guberni radomskiej w latach 1864-1914*. W pracy tej ukazałam rozwój życia kulturalnego na terenie guberni radomskiej, jednej z 10 guberni Królestwa Polskiego, w bardzo trudnym okresie popowstaniowym, kiedy władze carskie tępiły wszelkie przejawy polskości. Odbywało się to m.in. poprzez wyeliminowanie języka polskiego z administracji, sądownictwa i szkolnictwa, zamykanie polskich instytucji, urzędów, stowarzyszeń oraz związków, zmierzające do całkowitej likwidacji odrębności Królestwa Polskiego wobec Imperium Rosyjskiego. W pracy doktorskiej przedstawiłam działalność wybranych towarzystw i organizacji społecznych, działających w guberni radomskiej, w tym: resurs (klubów) obywatelskich oraz rzemieślniczych, towarzystw ochotniczych straży ogniowych, towarzystw sportowych, krajoznawczych, towarzystw dobroczynności publicznej, a nawet stowarzyszeń spożywczych czy oszczędnościowych. Omówiłam istniejące w miastach i miasteczkach guberni radomskiej biblioteki, czytelnie oraz prywatne zbiory bibliofilskie, drukarnie, księgarnie, ukazujące się wydawnictwa periodyczne, organizowane odczyty, prelekcje i wykłady. Scharakteryzowałam również życie muzyczne, teatralne i rozrywkowe (cyrk, kino, wystawy) mieszkańców guberni radomskiej. Zagadnienia te rzadko były uwzględniane w dyskursie naukowym z uwagi na rozproszenie materiałów źródłowych, różnorodność tematyki, a nawet niezajomość języka rosyjskiego. Opublikowane przeze mnie na ten temat teksty, stanowią często rozszerzenie i uzupełnienie ustaleń podjętych w pracy doktorskiej, dlatego dopiero w 2015 r. zdecydowałam się na wydanie drukiem książki podoktorskiej. Obok publikacji *Życie kulturalne w miastach i miasteczkach guberni radomskiej w latach 1864-1914* (Radom 2015) w nurt ten wpisują się też teksty: *Biblioteki parafialne w diecezji sandomierskiej w początkach XX wieku (w świetle aktualnych badań)*; *Biblioteki towarzystw społeczno-kulturalnych i oświatowych w guberni radomskiej na przełomie XIX i XX wieku*; *Czytelnictwo prasy krajowej wśród mieszkańców guberni radomskiej na przełomie XIX i XX wieku*; *Rola i działalność Okręgowego Towarzystwa Rolniczego w Radomiu w modernizowaniu wsi guberni radomskiej w latach 1906-1914*. Wymienione artykuły oscylują wokół zagadnień bibliologicznych, prasoznawczych i historycznych. Z tego nurtu tematycznego wywodzą się też publikacje: *Biblioteka i Czytelnia Sklepu Ubogich w Radomiu w latach 1848-1871* [współautor]; „*Ten co dać nie umie, dając*

upokarza". *Działalność sklepów dla ubogich w Królestwie Polskim w XIX wieku; Ks. Władysław Muszalski, Uwagi z życia szkolnego. Pamiętnik radomskiego katechety z lat 1917-1919* [współautor]. Zagadnienia związane z funkcjonowaniem Biblioteki i Czytelni Sklepu Ubogich w Radomiu czy z życiem i działalnością ks. Muszalskiego nie były szerzej omawiane w rozprawie doktorskiej.

Należy zwłaszcza wspomnieć o publikacji źródłowej dotyczącej Biblioteki i Czytelni Sklepu Ubogich, funkcjonującej w Radomiu w latach 1848-1871. Sklep dla ubogich powołała do istnienia Rada Opiekuńcza Zakładów Dobroczynnych Powiatu Radomskiego, której celem było pozyskiwanie funduszy na rzecz szpitali, przytułków dla starców, kalek i sierot, sal zajęć czy domów schronień. W sklepach tych odbywał się handel różnymi towarami, w tym książkami, pochodzącymi zazwyczaj z darów od autorów, wydawców czy księgarzy. Na terenie Królestwa Polskiego działało zaledwie cztery sklepy dla ubogich w Warszawie, Radomiu, Lublinie i Kielcach. Nowością w skali Królestwa Polskiego było funkcjonowanie przy Sklepie Ubogich w Radomiu biblioteki z czytelnią, z której mógł korzystać każdy, kto wniósł opłatę wpisową i uiszczał miesięczną opłatę abonamentową. Celem poinformowania czytelników o posiadanym księgozborze spisano i zestawiono go w formie katalogu, zawierającego 1250 pozycji inwentarzowych w 2681 tomach. I właśnie na podstawie tego spisu bibliograficznego, odnalezonego w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu, powstało współautorskie opracowanie źródłowe pt. *Biblioteka i Czytelnia Sklepu Ubogich w Radomiu w latach 1848-1871* (Kielce 2008). Książka nominowana była do Nagrody Naukowej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich im. Adama Łysakowskiego za rok 2008 w kategorii: „Prace o charakterze dokumentacyjno-informacyjnym”.

W swoich badaniach koncentruję się również nad **historią książki i bibliotek**, czego przykładem są teksty: *Wydawnictwa rosyjskie w bibliotekach instytucji kulturalno-oświatowych w Królestwie Polskim w 2. połowie XIX i początkach XX wieku; Biblioteki rosyjskie w Królestwie Polskim w latach 1864-1915. (Zarys problematyki); Rosyjskie biblioteki publiczne w Królestwie Polskim. Na przykładzie księżnicy w Płocku (1881-1915)*. Poruszyłam w nich zagadnienia, związane z powstaniem i funkcjonowaniem na terenie Królestwa Polskiego – od połowy lat 60. XIX w. – bibliotek rosyjskich, takich jak: księżnice klubów towarzyskich (tzw. ruskich resurs), rosyjsko-polskie biblioteki ludowe oraz działające przy księgarniach wypożyczalnie płatne. Zaprezentowałam uwarunkowania prawne związane z zakładaniem i funkcjonowaniem tych bibliotek, ich księgozbiory, warunki lokalowe i finansowe. Nieco więcej uwagi poświęciłam rosyjskim gubernialnym bibliotekom publicznym, a zwłaszcza pierwszej tego typu placówce, czyli powstałej w 1881 r. księżnicy w

Płocku. Przedstawiłam jej organizatorów i czytelników, zasady korzystania ze zbiorów, księgozbiór i lokal. Należy dodać, że istniejące w Królestwie Polskim po powstaniu styczniowym rosyjskie biblioteki, nie cieszyły się większym zainteresowaniem bibliologów czy historyków, w przeciwieństwie do polskich księżnic funkcjonujących w tym okresie w Rosji¹⁴.

Ostatnie moje badania skoncentrowane były na **historii prasy pedagogicznej – Wydawnictwa periodyczne Krajowego Ogniska Nauczycielskiego we Lwowie (1904; 1906-1910) oraz historii prasy szkolnej Życie szkolne młodzieży krzemienieckiej w czasopiśmie „Nasz Widnokrąg” (1925-1939)** [współautor]. Planuję również napisać artykuł poświęcony ukazującemu się w Lublinie w latach 1928-1929 pisemku szkolnemu „Młodzież Błękitna”, poruszającemu na swych łamach zagadnienia abstynencji od alkoholu wśród dzieci i młodzieży.

Zajęłam się ponadto tzw. **pismami patronackimi**, a przykładem tych zainteresowań są artykuły: *Kształcenie żeńskiej służby domowej w świetle „Przyjaciela Sług” (1897-1918); Edukacja zdrowotna żeńskiej służby domowej na łamach „Przyjaciela Sług” (1897-1918)* [w druku]; *„Niewiasta Polska” (1899-1907) jako przykład pisma patronackiego – zarys monograficzny*. Periodyki z tej grupy stanowiły odpowiedź Kościoła katolickiego na wzrost wpływów socjalistycznych wśród robotników i chłopów. Na ich łamach ukazywały się głównie artykuły o charakterze dydaktycznym. Pisma patronackie adresowane były do względnie jednorodnych grup społecznych. Niewątpliwą ich zasługą było to, że służyły teoretyczną i praktyczną pomocą wielu kobietom pochodzącym zwłaszcza ze wsi lub miasteczek, a należały do nich głównie służące oraz włościanki. Kierowano je także do rodzin robotniczych. Przy redakcjach tych periodyków powstawały bardzo potrzebne instytucje, takie jak: biura porad prawnych, pośrednictwa pracy, noclegownie, szwalnie, pralnie, szkoły niedzielne i wieczorowe, a nawet organizowano tam kursy doszkalaćcające. Prasa patronacka stanowiła często jedyną lekturę dla czytelników wywodzących się z najniższych warstw społecznych.

W dorobku naukowym mam również publikacje dotyczące **współczesnych zagadnień bibliologicznych**, których jestem współautorką. Związane są one z **ruchem wydawniczym, działalnością bibliotek czy doskonaleniem zawodowym bibliotekarzy w Kielcach i województwie świętokrzyskim**: *Działalność Wydawnictwa „Armoryka” w Sandomierzu. W latach 2006-2011; Biblioteka źródłem wiedzy o regionie (z doświadczeń Biblioteki Głównej*

¹⁴ Zob. np.: J. Kuszlejo, *Książka polska w Rosji na przełomie XIX i XX wieku*, Warszawa 1993.

AŚ); *Udział Biblioteki Głównej Akademii Świętokrzyskiej oraz Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach w kształtowaniu tożsamości regionalnej na przykładzie regionalnych wystaw*; *Doskonalenie zawodowe bibliotekarzy na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach w latach 1997-2008*; *Działalność promocyjna bibliotek publicznych na przykładzie województwa świętokrzyskiego*. Opracowałam i opublikowałam także obszerny artykuł poświęcony Instytutowi Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa UJK w Kielcach (obecnie Instytut Dziennikarstwa i Informacji), w którym pracuję: *Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Historia i dzień dzisiejszy*.

Po uzyskaniu stopnia doktora wzięłam czynny udział w 23 konferencjach naukowych, w tym: w 3 zagranicznych (Krzemieniec – 1, Drohobycz – 2), 6 krajowych o zasięgu międzynarodowym i 14 krajowych, gdzie zaprezentowałam własne badania naukowe. Były to nie tylko konferencje bibliologiczne, ale również interdyscyplinarne. Najlepszym tego przykładem są odbywające się cyklicznie, co 2 lata od 2009 r., konferencje naukowe organizowane przez Katedrę Historii i Pedagogiki przy Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego. Konferencje te dotyczą oświatowych aspektów działalności wydawniczej od XIX do XXI w. Uczestniczą w nich: historycy, historycy oświaty, prasoznawcy i bibliolodzy. Byłam ponadto sekretarzem naukowym II i III międzynarodowej konferencji naukowej z cyklu: *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*, organizowanej przez Instytut Dziennikarstwa i Informacji UJK. Pełniłam też funkcję członka rady naukowej Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej: *Polityka wobec rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce i Europie w XIX i XX wieku*. Została ona zorganizowana w 2012 r. z okazji 100. rocznicy odbywającej się w Staszowie wystawy rolniczo-przemysłowej. Konferencję zorganizowały staszowskie władze miejskie i powiatowe przy współudziale Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Dodać należy, że 10 lat wcześniej, (jeszcze przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora), wydałam współautorską publikację zwartą pt. *Wystawy rolniczo-przemysłowe w guberni radomskiej w latach 1885-1913. W 90. rocznicę wystawy staszowskiej*, o czym organizatorzy konferencji przypomnieli uczestnikom i zaproszonym gościom.

Cenię sobie uczestnictwo w zebraniach oraz seminariach naukowych i prezentowania podczas nich swoich dociekań naukowych i planów badawczych. Brałam i biorę w dalszym ciągu udział w takich spotkaniach w moim macierzystym Instytucie Dziennikarstwa i

Informacji oraz w Instytucie Historii UJK w Kielcach. Podczas miesięcznego stażu naukowego w kwietniu 2016 r. w Uniwersytecie Pedagogicznym im. Iwana Franka w Drohobyczu, miałam okazję zapoznać z wynikami prowadzonych przeze mnie badań pracowników naukowo-dydaktycznych oraz doktorantów tej placówki. Podczas tego stażu prowadziłam także zajęcia ze studentami Uniwersytetu, poznałam jego strukturę, działalność, uniwersytecką bibliotekę, a zwłaszcza jej czasopiśmiennicze zasoby. Poznałam też formy pracy redakcji uniwersyteckiego czasopisma środowiskowego pt. "Франківець". Szczególnie cenne wiadomości i wskazówki uzyskałam podczas odbytych spotkań z pracownikami oraz studentami Uniwersytetu w Drohobyczu, a zwłaszcza tymi, którzy zainteresowani są szeroko pojętymi współczesnymi ukraińskimi mediami. Dzięki kontaktom z tymi osobami miałam możliwość poznać pracę tamtejszych dziennikarzy.

Od września 2017 r. należę do liczącego 12 osób zespołu, mającego realizować projekt pt. *Edukacja, oświata i wychowanie w kształtowaniu polskiej nowoczesności i niepodległości w latach 1905-1918*. W marcu 2018 r. projekt został zakwalifikowany do finansowania w konkursie programu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego *Szlakami Polski Niepodległej*. Celem realizowanego przez 5 lat projektu jest m.in. opublikowanie kilku monografii oraz artykułów (publikacje o charakterze bibliograficznym, edytorskim i słownikowym). Specyfika planowanych zadań związana jest z interdyscyplinarnym podejściem do badanych problemów. W ramach zespołu zajmuję się zagadnieniami z zakresu prasoznawstwa i bibliologii.

Od 22 maja do 12 września 2014 r. uczestniczyłam w Interdyscyplinarnym projekcie badawczym z zakresu przedmiotów humanistycznych pt. *Jakich mediów chcą młodzi?* Był on częścią większego przedsięwzięcia naukowo-dydaktycznego realizowanego we współpracy Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach z Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli, projekt nosił tytuł *Fascynujący świat nauki. Świętokrzyski System Wspierania Talentów* i skierowany był do najzdolniejszych uczniów szkół podstawowych i gimnazjów z województwa świętokrzyskiego. Projekt był finansowany z środków unijnych.

W roku akademickim 2017/2018 jestem zastępcą przewodniczącego Świętokrzyskiego Komitetu Okręgowego Olimpiady Wiedzy o Mediach. Olimpiadę organizuje Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego wraz z 15 uczelniami z całego kraju. Olimpiada Wiedzy o Mediach adresowana jest do uczniów szkół ponadgimnazjalnych zainteresowanych studiami dziennikarskimi. Patronat nad nią objęli Minister Edukacji Narodowej Anna Zalewska oraz Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosław Gowin.

Od 2015 r. należę do zespołu redakcyjnego „Zeszytów Naukowych PUNO” (Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie) i odpowiadam za aktualizację Polskiej Bazy Cytowań POL-index. Od 2013 r. jestem stałym recenzentem „Studiów Historycznych” (czasopismo na liście B z liczbą 12 pkt.), a od 2016 r. recenzuję też artykuły do czasopisma „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” (lista B – 10 pkt.). W 2014 r. recenzowałam również artykuły do „Zeszytów Studenckiego Ruchu Naukowego UJK”.

Za działalność naukową byłam kilka razy nagradzana. W 2009 r. otrzymałam nagrodę indywidualną III stopnia Rektora Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, a w 2016 r. „Bonum Publicum” – Nagrodę Burmistrza Miasta Sandomierza im. Aleksandra Patkowskiego Edycja XIII za książkę *Życie kulturalne w miastach i miasteczkach guberni radomskiej w latach 1864-1914*. Byłam też nominowana do Nagrody Naukowej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich im. Adama Łysakowskiego za rok 2008 za publikację *Biblioteka i Czytelnia Sklepu Ubogich w Radomiu w latach 1848-1871* [współautor].

W latach 2005-2008 byłam stałym współpracownikiem świętokrzyskiego miesięcznika kulturalnego „Teraz” wydawanego przez Dom Środowisk Twórczych „Pałac T. Zielińskiego”. Redaktor naczelny ukazującego się w latach 2004-2013 miesięcznika „Teraz” Jerzy Daniel powierzył mi redagowanie rubryki *Z regionalnych oficyn*, gdzie pisałam na temat nowości wydawniczych dotyczących Kielecczyzny. Od roku 2015 współpracuję ponadto z Gminną Biblioteką Publiczną w Dwikozach koło Sandomierza, wchodząc w skład komitetu wydawniczego opiniującego do druku wydawane przez nią publikacje.

Pod moim kierunkiem powstało 93 prace licencjackie (37 na kierunku Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo oraz 56 na kierunku Dziennikarstwo i komunikacja społeczna). Byłam też recenzentem 70 prac magisterskich na kierunku Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, 1 licencjackiej oraz 5 prac magisterskich i 27 prac licencjackich na kierunku Dziennikarstwo i komunikacja społeczna.

Yzabela Kłosińska